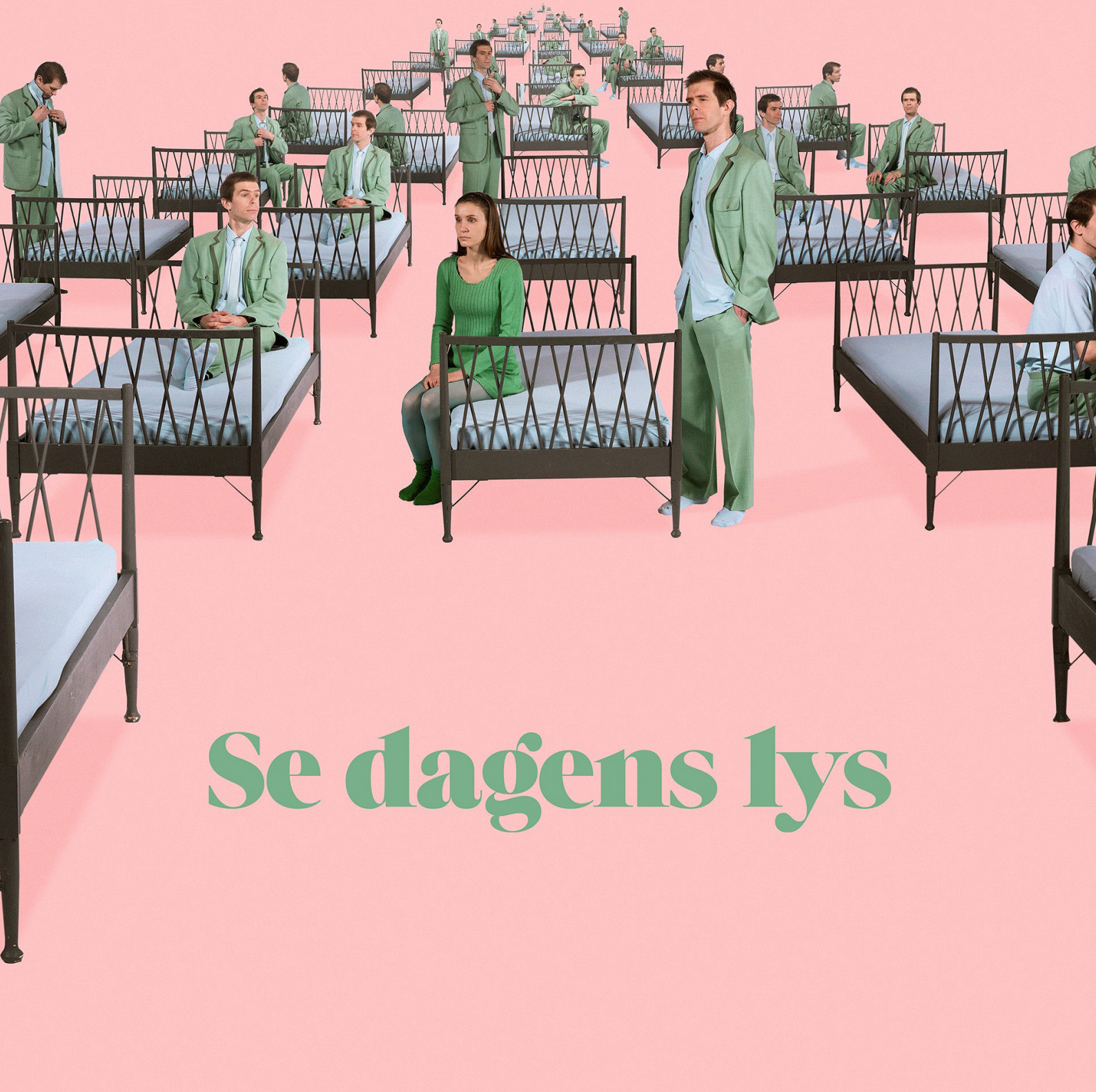

Se dagens lys

AARHUS TEATER LÆRING

Undervisningsmateriale

- udarbejdet af Sissel Worm Glass

Aarhus Teater Læring

INDHOLDSFORTEGNELSE

PRAKTISK INFORMATION SE DAGENS LYS 2

OM SE DAGENS LYS 3

LIVE PODCAST MED SVEND ÅGE MADSEN OG HENRIK NIELSEN 4

INDLEDENDE BEMÆRKNINGER 6

INTERVIEW MED SVEND ÅGE MADSEN 7

DEL 1: ROMANEN 9
1. Kort om samtidsbaggrunden 9
2. Tilgange til at åbne romanen og skabe struktur og overblik over læsningen 9
   a. Initiallæsning 9
   b. Dagens motto, kapitler og komposition 10
   c. Science Fiction som genre 12
   d. Perspektiveringstekster 14

DEL 2: REMEDIERING: FRA ROMAN TIL MANUSKRIPT TIL SCENE 15
- Brevveksling mellem forfatter og dramatiker 17

DEL 3: TEATERFORESTILLINGEN 21
1. Dramaturgi 21
2. Forestillingsanalyse med fokus på skuespilleren og scenen 24
3. Teatersamtalekort 26
4. Uddrag fra manuskriptet 28
   Scene 4: Mødet med Maya 28
   Scene 14: Mødet med Varinka.....32

LÆG OSSE MÆRKE TIL 36

PRAKTISK INFORMATION
SE DAGENS LYS

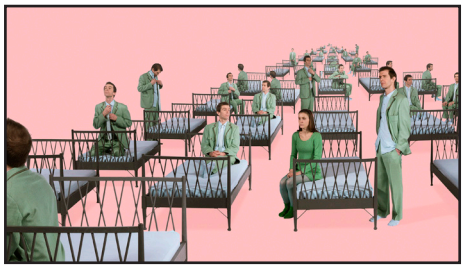

BILLETBESTILLING
Aarhus Teater Billetservice
Tlf. 7021 3021
Mandag - fredag kl. 10-18
billet@aarhusteater.dk

Åbningstid for personlig betjening
(indgang i Teatergaden)
Torsdage fra kl. 14.00 – 19.30
(OBS! ændrede åbningstider den 26. sept kl.17-19.30)

Billetkontoret er derudover åbent på dage, hvor der spilles forestillinger:
mandag – fredag: 17.00 – 19.30
torsdag 14.00 – 19.30
lørdag 14.00 – 16.00

BILLETTER TIL 65 KR.
Er du fra en skole, er du studerende eller under 25 år, kan du købe billetter til kun 65 kr. pr. billet. Rabatten gælder mandag - torsdag.

FÅ TILSENDT MANUSKRIPTET
Det er muligt at få tilsendt manuskriptet til forestillingen ved at skrive til sekretær Berit Gislason,
berit.gislason@aarhusteater.dk

ATL BROCHUREN
Se vores skolebrochure online - eller få den tilsendt. Klik ind her

HVAD ER AARHUS TEATER LÆRING (ATL)

Aarhus Teater Læring (ATL) så dagens lys i 2015 og har i løbet af de seneste tre år opbygget et varieret teaterpædagogisk program til lærere og elever i grund- og ungdomsuddannelserne.

Vi ser det som vores fornemmeste opgave at kombinere læring, trivsel og dannelse i vores forløb, hvad enten der er tale om et teaterværksted, en sommerskole eller et lærerkursus. Afdelingen består af dygtige teaterpædagoger og dramaturger, der alle arbejder i rummet mellem skole og teater og har fokus på at tilpasse de forskellige forløb til den enkelte skoles hverdag.

ATL har desuden en fagligt bredt funderet styregruppe, der bidrager til udvikling og kvalitetssikring af det teaterpædagogiske arbejde.

Udover at tilbyde teaterpædagogiske tilbud til skoler udarbejder vi også en lang række pædagogiske materialer til undervisningsbrug (undervisningsmaterialer, plakater, øvelser til før og efter teateroplevelsen, teaterkort, refleksionskort, piktogrammer), som alle kan downloades frit.

Se alle vores pædagogiske tilbud på
www.aarhusteater.dk/saerligt-for/skoler

SE VIDEO
- om Se dagens lys
Gå ind på vores videosite og se forskellige videoer om og fra forestillingen:

OM SE DAGENS LYS

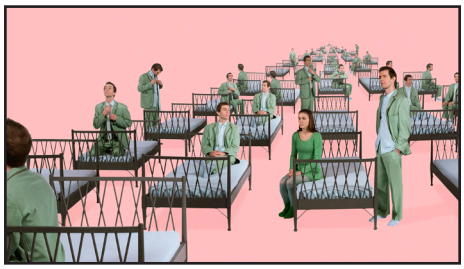

SE DAGENS LYS

Af Svend Åge Madsen

AARHUS TEATER
Scala 13. september - 10. oktober

KREATIVT TEAM
Dramatisering
JULIE PETRINE GLARGAARD
Iscenesættelse
RUNE DAVID GRUE
Scenografi og kostumedesign
JULIAN JUHLIN
Lysdesign
ANDERS KJEMS
Lyddesign
KIM ENGELBREDT

SKUESPILLERE
CHRISTIAN HETLAND
ANNE PLAUBORG
ANDERS BAGGESEN
MARIE MARSCHNER
ANNA NØHR
KIRSTI KÆRN
KIM VEISGAARD
FREDERIK MANSØ
MAGNUS HAUGAARD

BØRNESTATISTER (alternerende)
- Nahla Ravn Kaasing
- Johanne Marie Brandt
- Malou Ambrosius
- Bertram Lyng Engelsted Jarkilde
- Viola Madicken Bøhm Vatn
- Malthe Rosenkrands Langballe

Romanen SE DAGENS LYS er udgivet af Gyldendal og derfor produceres forestillingen i samarbejde med Gyldendal Group Agency.

KREATIVT TEAM

Julie Petrine Glargaard // Dramatisering

Rune David Grue // Iscenesættelse

Julian Juhlin // Scenografi/kostume

Anders Kjems // Lysdesign

Kim Engelbredt // Lyddesign

SKUESPILLERE

Christian Hetland // Elef

Anders Baggesen // Varinka m.fl.

Anna Nøhr // Elvira m.fl.

Kim Veisgaard // Agge m.fl.

Magnus Haugaard // Martin m.fl.

Anne Plauborg // Maya

Marie Marschner // Judith m.fl.

Kirsti Kærn // Helena m.fl.

Frederik Mansø // Niels m.fl.

SE DAGENS LYS
Svend Åge Madsens finurlige og tankevækkende fremtidsroman
"En god dag efter en god dag efter en god dag. Hvad mere kan du ønske?"
Ville det ikke være fantastisk at vågne op til et nyt og dugfriskt liv hver eneste morgen? Kigge en ny partner i øjnene og mærke lyst? En ny dag i en ny bolig, hvor du ikke aner, om du har børn, og hvis du har, sender du dem videre til nogle andre i morgen. Så finder du ud af, om du i dag er skolelærer, buschauffør eller måske borgmester. Alt er muligt – bortset fra at du ikke selv har indflydelse på noget af det. For hver nat nulstiller Madam Datam din tilværelse, og dine minders harddisk slettes. Hver dag er en jomfruelig en af slagsen, befriet for lidelse, sorger, kedsomhed, jalousi og misundelse. Velkommen til et idealsamfund, hvor penge er afskaffet, demokratiet blomstrer, og forpligtende kærlighed er suspenderet!

KULISSEN LIVE PODCAST

– med Svend Åge Madsen og Henrik Skov Nielsen

Aarhus Teater Scala
Lørdag 21. september kl. 13.30-14.30
Pris 75 kr.

Vær med på første hånd, når vi på Scala-scenen optager podcast for øjnene af publikum med Aarhus-forfatter **Svend Åge Madsen** og litteraturprofessor **Henrik Skov Nielsen**.

Siden begyndelsen af 1960'erne har Svend Åge Madsen stået som en af Danmarks mest toneangivende forfattere og dramatikere. Blandt hans mest kendte værker figurerer romanen Se dagens lys (1980), der nu for første gang sættes på scenen på Aarhus Teater i en dramatiseret version. Se dagens lys har urpremiere på Scala d. 13. september.

Svend Åge Madsens forfatterskab er lige så omfangsrigt, som det er finurligt, og for århusianske læsere rummer hans værker den særlige bonus, at det giver mulighed for at opleve deres by fra en helt ny vinkel.

I livepodcasten på Scala taler Svend Åge Madsen med professor Henrik Skov Nielsen fra Nordisk Sprog og Litteratur på Aarhus Universitet. Henrik Skov Nielsen, der bl.a. har skrevet bogen tertium datur om Svend Åge Madsens forfatterskab.

Samtalen er et led i Aarhus Teater-podcasten Kulissen, der beværtes og modereres af journalist og litteraturhistoriker **Mathias Wissing**.

KULISSEN - EN PODCAST OM AARHUS TEATER
I KULISSEN kommer lytteren med rundt i afdelingerne på Danmarks største landsdelsscene. Hvert afsnit har et tema, der går i spænd med en aktuel forestilling. Podcasten sætter teaterfagligheden højt, og derfor kan man i KULISSEN høre medarbejdere på et teater nørde løs på deres specifikke fagområde. Hvilke håndværk skal der til for at skabe en teaterforestilling? Og hvem er de mennesker der får teatermagien til at ske?
Bag podcasten står journalist Mathias Wissing, der tidligere har arbejdet som producer, tilrettelægger og reporter på DR P3. Lyddesignet stammer fra Marie Koldkjær Højlund og Klaus Q Hedegaards musik til forestillingen Dancer in the Dark.

Lyt til podcasten, der hvor du plejer at høre podcasts, bl.a.: ***Itunes, Spotify, Soundcloud, Castbox***

Foto Emilia Therese

INDLEDENDE BEMÆRKNINGER

KÆRE ELEVER OG LÆRERE

Velkommen til *Se dagens lys!*

Materialet er sat sammen af tre dele, der lægger forskellige vinkler på, hvordan man kan arbejde med det stof, der ligger til grund for den forestilling, I skal ind at se.

DEL 1 er opgaver, der kan bruges til at åbne romanen med. Se dagens lys er en Science Fiction-roman og det ville være ærgerligt at kende slutningen på forhånd, så derfor afsløres den ikke her.

DEL 2 består af materiale, der lægger op til at arbejde med processen fra roman til teater og handler om remediering, tilvalg og fravalg. Her finder I også uddrag af en brevveksling mellem forfatter og dramatiker, som stammer tilbage fra sommeren 2019, hvor de udvekslede tanker og ideer om processen og om baggrunden for romanen og dens tilblivelsesproces.

DEL 3 giver jer analytiske redskaber til efterbearbejdelse af forestillingen og kan også bruges som forberedelse, så I kan få en fornemmelse af, hvad I specielt skal lægge mærke til, når I sidder på stolene i teatermørket. Her finder I også teatersamtalekort til brug efter jeres teatertur og uddrag af manuskriptet.

Foto Emilia Therese

God arbejdslyst!

Sissel Worm Glass
Aarhus Teater Læring

INTERVIEW MED FORFATTEREN SVEND ÅGE MADSEN

Han fortæller menneskene

Svend Åge Madsen interviewet af Michael Holbek til Aarhus Teaters sæsonbrochure

Hvad nu hvis…
Sådan begynder det altid for forfatteren Svend Åge Madsen. Også da han skrev sin roman "Se dagens lys" i 1980.

"Hvad nu hvis man vågnede op med en ny ægtefælle hver dag? Det var en lidt gakket ide, men så voksede det. Man fik ikke kun en ny ægtefælle, men også nye børn, en ny familie, nye venner, et nyt arbejde, et nyt sted at bo. Hver evig eneste dag."

"Se dagens lys" er historien om et idealsamfund, hvor lidelse, kedsomhed, sorg og jalousi ikke findes, fordi ingen når at opbygge forpligtende relationer. Hver nat nulstiller Madam Datam alle menneskers hukommelse og sletter erindringen om i går. Alle lever konstant i nuet, og ingen bekymrer sig om i morgen. Indtil Elef og Maya, der en morgen tilfældigt vågner op ved siden af hinanden, bliver forelskede og bare må ses igen og være sammen for altid. Deres kærlighed gør dem til oprørere mod systemet.

Nu omskaber Aarhus Teater "Se dagens lys" til teater. Det er dog ikke Svend Åge Madsen, der gør den sceneklar, selv om han var husdramatiker her fra 1983 til '86. Det gør derimod en anden tidligere husdramatiker på Aarhus Teater, Julie Petrine Glargaard. "Det ville være en hæmsko for mig. Dels er stoffet langt væk, dels var romanen hjerteblod, og det ville være som at skulle skære arme og ben af, hvis jeg skulle lave den om til teater. Men jeg glæder mig til at se, hvad hun får ud af den," siger Svend Åge Madsen.

Optaget af menneskets frihed
Svend Åge Madsen, hvis aarhusianske rødder ikke fornægter sig i hans bøger, fylder 80 år i november 2019. Bag sig har han et imponerende værk på henved 50 romaner og mere end 20 stykker dramatik. Og er der en rød tråd, så er den, at han altid har været optaget af mennesket og dets drømme og ageren i den labyrint, det omskiftelige samfund til stadighed udgør.

"Jeg har altid interesseret mig for, hvordan vi former vores identitet. Hvor meget frihed vi har til det, og hvor meget det er omgivelserne, der former os. Det er den leg, jeg altid leger: Hvis det nu havde fungeret på en anden måde, hvilket slags menneske var jeg så blevet? Det er klart, at udviklingen påvirker vores identitet, og det optager mig, hvilken slags mennesker vi er i færd med at blive i kraft af for eksempel den teknologiske udvikling," siger Svend Åge Madsen.

Den store trussel er vores egen komfort
Han er helt på det rene med, at ny teknologi kan være en kæmpe gevinst for den enkelte og for samfundet.

"Det er klart, der er nogle fortrin ved teknologien. Det er derfor, den kommer. Men det er vigtigt, at vi også er opmærksomme på de negative sider. Da folk fik lommeregneren, glemte de den lille tabel. Med GPS er vi nu ikke i stand til at finde vej selv, og mobilen med indbygget telefonbog gør, at vi ikke længere husker nogens numre. Så på den måde går noget tabt, hver gang vi får nogle nye muligheder."

"Se dagens lys" er dog ingen dystopi. Svend Åge Madsen bryder sig nemlig ikke om dommedagsskildringer.

"Mange sci-fi-romaner beskriver en dystopi, altså et uhyggeligt eller dårligt samfund, hvor nogle magtliderlige mænd i toppen vil tvinge folk til at gøre det og det. Det er en ret risikofri genre, for som læser ved man hurtigt, hvor man skal lægge sin sympati. Jeg prøver i stedet at lege med sympatien. For eksempel ved at beskrive de positive sider af sådan et samfund og lokke læseren til at spørge sig selv: Hvor langt kunne jeg være med her?"

Den leg gør det svært at sætte Madsen i bås. "Det spændende for mig er tanken om det, der er anderledes. At vi aldrig holder op med at spørge: Behøver det være sådan? Kunne det ikke være på en anden måde? Den store trussel er, hvis vi bliver ramt af vores egen komfort, fordi det hele er så hyggeligt og rart."

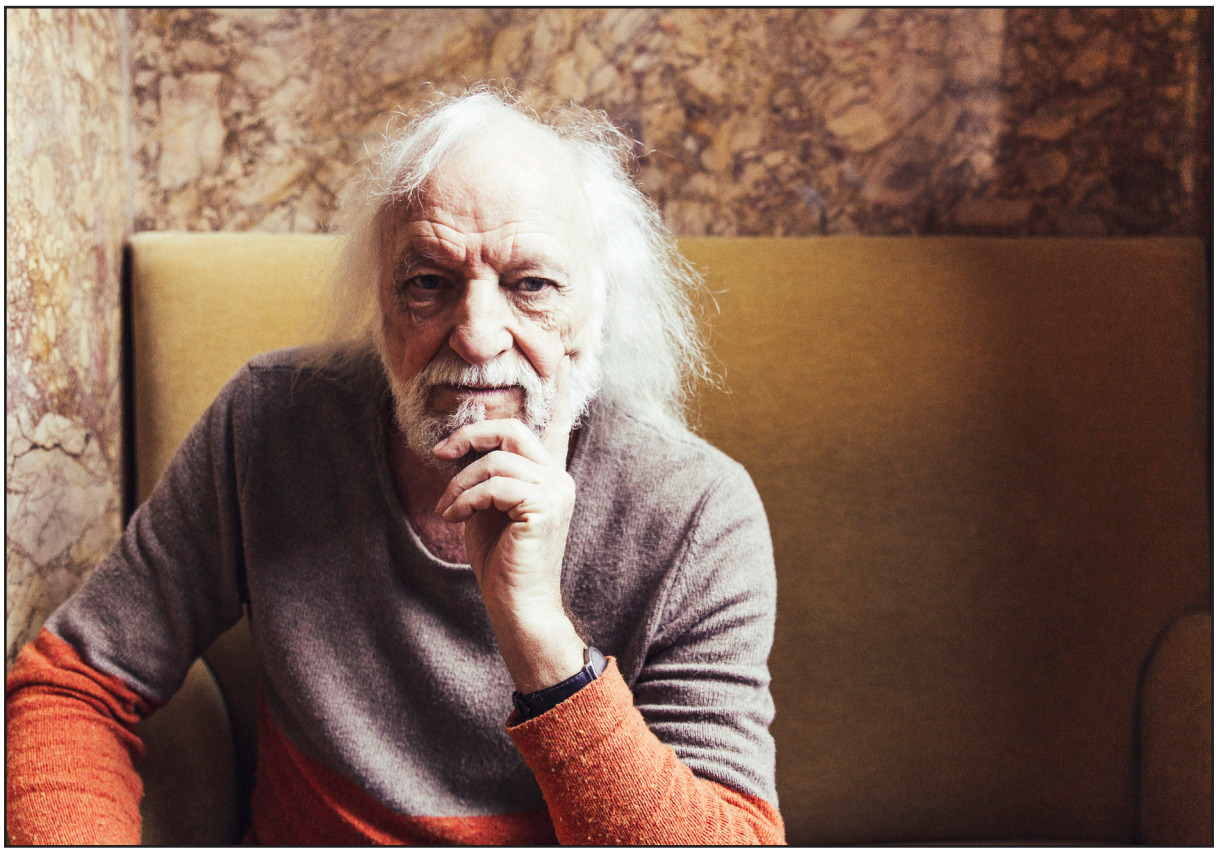

KORT BIOGRAFI

Svend Åge Madsen debuterede som forfatter med romanen *Besøget* og har siden udgivet mere end 50 værker indenfor forskellige genrer, heriblandt romanerne *Tugt og utugt i mellemtiden*, *At fortælle menneskene*, *Syv aldres galskab* og *Pigen i cementblanderen*, der sammen med *Se dagens lys* alle regnes som moderne klassikere i dansk litteraturhistorie.

Svend Åge Madsens bøger er oversat til en lang række sprog og han har modtaget et væld af priser for sine litterære arbejder, heriblandt Det Danske Akademis Store Pris, Søren Gyldendal Prisen, Danske Dramatikeres Hæderspris, Holberg-Medaillen, DR´s Romanpris og De Gyldne Laurbær. Også hans seneste roman *Af den anden verden* blev i 2018 nomineret til DR´s Romanpris.

Svend Åge Madsens forfatterskab er, som han selv, forankret i Aarhus, hvor også *Se dagens lys* udspiller sig. Også Aarhus Teater spiller en stor rolle i hans forfatterskab og i perioden 1982-86 var han tilknyttet Aarhus Teater som husdramatiker. I denne periode forfattede han stykkerne *Svejk i tredje Verdenskrig*, *Dr. Strangula*, *Det sidste suk* og *Nøgne masker*.

Svend Åge Madsen fylder 80 år 2. november 2019.

DEL 1: ROMANEN

I en meget nær fremtid eksisterer ingen lidelse, kedsomhed eller sorg. Alt er harmonisk og hensigtsmæssigt styret af en computer. Den sørger for, at indbyggerne hver eneste dag får en ny tilværelse, et nyt arbejde, en ny familie. Men et par gør oprør mod systemet. For når man er forelsket, vil man gå langt for at være sammen med sin elskede i mere end blot en enkelt dag.

1. KORT OM SAMTIDSBAGGRUNDEN

Fra efterskrift til Dansklærerforeningens udgave af romanen fra 1984

Romanen udkom første gang i 1980, netop ved indgangen til det tiår, som indvarsler informationssamfundet, højteknologiens tidsalder, hvor færre mennesker vil være nødt til at have hårdt fysisk arbejde. Ved indgangen til firserne, kunne det se ud, som om en stigende del af befolkningerne i de industrialiserede lande ville få mere fri tid.

- Hvilket indhold skal puttes i den - og af hvem?

De typiske arbejdsgange indenfor højteknologien: "fodring", overvågning og kontrol – ændrer samtidig grundlæggende ved vores forestillinger om håndværk og arbejde. Det betyder bla. at vores flytbarhed/udskiftelighed som arbejdskraft bliver større.

- Er det en lettelse eller en forbandelse?

1980'erne er det årti, hvor det første reagensglasbarn bringes til verden, og hvor gensplejsning ikke længere blot er et tankefoster.

- Betyder det, at vi er blevet klogere på, hvad meningen med livet er?

Læg hertil, at vi omkring 1980 i de rige vestlige lande har mulighed for at få dækket næsten alle tænkelige behov.

- Har det gjort os mere lykkelige?

2. TILGANGE TIL AT ÅBNE ROMANEN OG SKABE STRUKTUR OG OVERBLIK OVER LÆSNINGEN

A. INITIALLÆSNING

Begynd med en initiallæsning af romanens første to sider.

- Markér fem steder, der giver et hint om, hvad det er, der på spil. Hvem møder vi? Hvilket forhold har de til hinanden? Hvor er vi henne? Hvad er der sket og hvad kommer mon til at ske?
- Hvilken genre er der tale om? Og hvordan ses det?
- Hvordan kan man argumentere for, at de første par sider lægger op til en form for realisme?

B. DAGENS MOTTO, KAPITLER OG KOMPOSITION

Kapitlerne i romanen har ikke numre, men indledes alle med et lille skrift, der vel bedst kan karakteriseres som dagens motto.

- Hvad kan vi sige om romanens temaer og indhold ved blot at læse dem? Hvilken stemning sætter de?
- Hvilket vil du helst leve efter?

1	2	3	4	5
Tiden, den blodsuger, gør mine dage flygtige som billeder, der gled forbi mig.	*"Being beautiful just for you." Donovan.*	*At finde et bånd der kan knytte mine spredte dage sammen.*	*… vågner jeg, en dag rigere, en dag fattigere … ?*	*længsel efter længsel*
6	7	8	9	10
- Du må ligefrem anstrenge dig for ikke at få det godt? - Det kan se sådan ud.	*Madam Datam, hør min bøn. Læs mit hjerte. Følg min tanke. - Lad mig trænge dybere …*	*Den morgen verden kom til verden.*	*At skabe et Minde der kan forklare et helt liv.*	*Hellere søge lykken i løvens hule end tage til takke med fårenes lod.*
11	12	13	14	15
Det ville være ganske simpelt at skabe et paradis. Et lykkerige, en harmonisk, fredfyldt verden.	*Nu, hvor jeg har fået den ønskede hukommelse, må jeg tigge om evnen til at glemme.*	*"Kun der der kan lide fortjener at existere. Et sorgløst væsen er et uvæsentligt væsen" Feuerbach.*	*Giv menneskene mulighed for at vende tilbage.*	*"Skønt ufødt og uforgængelig fødes jeg stadig på ny i kraft af maya" Bhagavad Gita.*

For at holde fokus, så er det en god idé at skrive noter for hvert kapitel. Det vil også være en hjælpe til at få et overblik over romanens komposition:

- Lav en oversigt over de mennesker, der optræder i bogen undervejs, mens du læser… Hvem er de vigtigste personer, vigtigste begivenheder, de vigtigste steder? Hvad undrer du dig over?

Brug evt. skemastrukturen herunder:

	Giv kapitlet en overskrift	Vigtigste personer, begivenheder og steder	Det undrer jeg mig over!
Kap. 1			
Kap. 2			
Kap. 3			
Kap. 4			
Kap. 5			
Kap. 6			
Kap. 7			
Kap. 8			
Kap. 9			
Kap. 10			
Kap. 11			
Kap. 12			
Kap. 13			
Kap. 14			
Kap. 15			

C. SCIENCE FICTION SOM GENRE

Se dagens lys er Science Fiction (læs også om Svend Åge Madsens genreovervejelser i hans mailkorrespondance med Julie Petrine Glargaard s. 17 i materialet).

Science Fiction betyder direkte oversat fra engelsk videnskabsfiktion.

Science Fiction er litteratur, der handler om en given fremtid. Den teknologiske udvikling og dens perspektiver spiller, som navnet siger det, en væsentlig rolle for genren. Det fiktive univers, der opbygges, kan dels bygge på en skræmmende fremskrivning af de givne problemer på kloden, dels kan det opbygge alternative verdener, som enten kan være positive eller negative. Den positive fremtidsvision kaldes en *utopi*, mens den negative kaldes en *dystopi*. Disse ord er græske: utopi kommer af *eu* + *topos*, som betyder det gode sted eller intet sted, mens *dys* + *topos* betyder det dårlige sted.

Science Fiction-genren afspejler sin tid og dens teknologi. Derfor vil genren fortsat ændre sig. I skrivende stund er det genteknologi, cyberspace og virtual reality, der danner baggrund for de alternative verdener, som genren skaber. Det, der er væsentligt i den litterære analyse af genren, er at kortlægge det univers og de konflikter, som det aktuelle Science Fiction-værk skaber, for derefter at sammenholde det med det samfund, værket skrives i. Normalt vil værkets fremskrivning af virkeligheden være sigende for den verden, det er skrevet i.

Kilde: Litteraturens Veje (Systime)

Foto Emilia Therese

Find steder/citater i romanen, der kan bruges til at argumentere for, at *Se dagens lys* både kan være en utopi og en dystopi og udfyld skemaet herunder.

Færdiggør sætningerne:

- Jeg vil gerne være omstillingsparat og leve i udskiftningssamfundet fordi …
- Jeg vil gerne være fastlåst og bryde fri af udskiftningssamfundet, fordi …

Hvad er der sket med frihed, had, kærlighed, jalousi og ægte glæde i den fremtidsverden vi befinder os i i Se dagens lys?

UTOPI	**Citater fra Se dagens lys**	**DYSTOPI**	**Citater fra Se dagens lys**
Den positive fremtid. Idealsamfundet. Teknologiens fremskridt er positive og livsforbedrende. En alternativ verden, hvor "alt er bedre" og problemer løses.		Den negative fremtid. Teknologien undertrykker, kontrollerer og hæmmer mennesket. Mennesket er tynget af frygt for (flere) katastrofer og ødelæggelse og har dannet et samfund, hvor magt, kontrol og censur står øverst på dagsordenen. Restriktioner på borgernes liv. Enhver afvigelse fra normen straffes hårdt.	

D. SAMMENLIGNINGS- OG PERSPEKTIVERINGSTEKSTER

Hyldest til hverdagen af Dan Turèll (1993)
Kan bl.a. findes her: http://www.ponty.dk/hverdag.htm

Se dagens lys af Wikke og Rasmussen (2003)
TV-film, frit efter romanen. Kan findes på Bonanza: https://www.dr.dk/bonanza/serie/524/tv-t---00erne/71306/se-dagens-lys

Læs den! af Jeppe H. Nissen og Mads Kamp (2015)
En podcast om romanen Se dagens lys, hvor det bl.a. diskuteres, om det er en utopi eller en dystopi: https://player.fm/series/ls-den/ls-den-se-dagens-lys-ep-01

SCIFI SNAK af Anders Høeg Nissen og Jens Hjerrild Poder (2016)
En podcast om romanen Se dagens lys: https://scifisnak.dk/se-dagens-lys-svend-aage-madsen/

Hang the DJ af Charlie Brooker (2017)
Afsnit af streaming-serien "Black mirror" (Sæson 4, episode 4)
Om Frank og Amy som finder hinanden via et dating-program, der sætter en udløbsdato på alle forhold. De to begynder dog hurtigt at sætte spørgsmålstegn ved systemets logik.

Dagene er data af Lone Hørslev (2018)
En digtsamling om vores moderne liv i en gennemdigitaliseret verden, hvor alle er online og hvor alt, vi oplever, dokumenteres på de sociale medier.

DEL 2: REMEDIERING FRA ROMAN VIA MANUSKRIPT TIL SCENE

Gennem filmhistorien har der altid været tradition for at lave film med litterære forlæg, hvor populære romaner er overført til filmlærredet. Som vi alle ser det i mødet med en filmatisering af noget vi har læst, så er vi blevet opmærksomme på, at der ofte ikke er en lige vej fra papir til lærred. Der er mange overvejelser, tilvalg og fravalg i processen - og det samme gør sig gældende, når vejen går fra papir til scene, som det er tilfældet med romanen Se dagens lys i Aarhus Teaters opsætning.

Iscenesættelsens udfordring er at finde ud af, hvad der får en teateropsætning til at fungere som en vellykket og selvstændig scenisk udgave af det litterære forlæg.

Litteratur er billeddannende og når vi læser, så skaber vi selv de levende billeder på nethinden. Vi forestiller os de miljøer vi får beskrevet, hvordan personerne ser ud og hvordan deres stemmer lyder. Der kører en film for vores indre blik, mens vi læser - vi konstruerer billeder og ser det hele for os.

Litterære tekster består ikke kun af ydre handlinger, replikker og fortællerkommentarer. De rummer som regel også beskrivelser af personernes tanker og følelser gennem fortælleren. I Se dagens lys er det Elef, der som 1. personsfortæller leder os gennem hele romanen. Og hvordan flyttes det over på en scene?

Elefs indre syn kan ikke umiddelbart overflyttes til scenen med mindre der lægges en gennemgående voice over ind over teaterforestillingen - og det ville sandsynligvis ikke fungere særlig hensigtsmæssigt. Så hovedreglen må være, at alle tanker og følelser skal udtrykkes gennem handling. Og den udfordring skal dramatiker og iscenesætter løse på bedste vis.

Julie Petrine Glargaard, der har dramatiseret Se dagens lys, har forandret, hvor det var nødvendigt, så teaterforestillingen fungerer på sine egne præmisser, for det må aldrig være sådan, at man skal have læst romanen for at kunne følge med i handlingen på scenen. Det er to forskellige kunstneriske produkter, der skal fungere uafhængigt af hinanden - til trods for, at de fortæller den samme historie.

Med inspiration fra "Litteraturens Film" af Henrik Poulsen (2005), så kan I (hvis I også har læst romanen) gå på opdagelse i teaterstykket ved at undersøge, hvordan romanen er blevet tilpasset scenen.

1. **Tilpasning til et nyt medie**
   Romanens stemme, ordenes syntaks og billeder skal overføres til teaterdramaturgi. Dramatikeren og iscenesætteren bestemmer hastigheden hvormed publikum skal føres gennem historien. Fortællerens betragtninger af verden, hans tanker og refleksioner skal overføres til handlinger og sanseliggøres. Han er ikke længere alene om at fortælle sin historie. Hvordan løses det, fx også ved brug af lys og lyd?

2. **Tilpasning af indhold**
   En dramatisering vil altid ændre på indholdet af romanen. Tilpasning af indholdet kan foregå på flere forskellige måder

   a. **Forkortning**
      En teaterforestilling har begrænset tid til at fortælle sin historie og fortælleren i romanen har i princippet en uendelighed at gøre med. Han kan brede sin fortælling ud i tid og rum og omfanget kan være meget omfattende. Forkortning er som regel en nødvendighed, men også en kreativ udfordring. For hvad kan ikke undværes, hvad kan skæres væk? Og hvordan holder man så den røde tråd? Måske er dramatikeren nødt til (paradoksalt nok) at tilføje nye scener for at kunne skære noget af romanen væk.

   b. **Forvandling**
      Forvandlingen griber ind i romanens form. Fx kan en dramatisering flytte fortællingen over i et andet miljø, måske også over i en anden tid? Måske er synsvinklen flyttet, så der kastes nyt lys over handlingen?

   c. **Fortolkning**
      I Aarhus Teaters opsætning af Se dagens lys er der tale om to lag af fortolkninger. Først dramatiseringen fra roman til manuskript og derefter iscenesættelsen af manuskriptet. Hver gang fortællingen passerer igennem en kunstnerisk bearbejdning, så er det vi læser (hvis det er manuskriptet) og det vi ser (teaterstykket) et bud på en fortolkning af romanen. Instruktøren skal, sammen med scenografen, overføre ordene fra manuskriptet til konkrete billeder, sætte levende mennesker af kød og blod på scenen og placere handlingen i et scenisk miljø. Og det er en fortolkningsproces.

Foto Emilia Therese

MAILUDVEKSLING MELLEM FORFATTER SVEND ÅGE MADSEN OG DRAMATIKER JULIE PETRINE GLARGAARD

Ikke alle dramatikere har muligheden for at sparre med romanens forfatter, men i dramatiseringen af Se dagens lys er vi så heldige, at vi har fået lov at følge med på sidelinjen i et uddrag af en mailkorrespondance mellem Julie Petrine Glargaard og Svend Åge Madsen. Teksten indgår som en del af forestillingsprogrammet til Se dagens lys.

Hvilke overvejelser har de gjort sig og hvordan sparrer de med hinanden?

EN SKRIFTLIG KORRESPONDANCE

Det er dramatiker Julie Petrine Glargaard, der står bag dramatiseringen af Svend Åge Madsens roman Se dagens lys til Aarhus Teater. Både Julie Petrine Glargaard og Svend Åge Madsen er tidligere husdramatiker på Aarhus Teater, og undervejs i forløbet med Se dagens lys har de udvekslet tanker om værkets omdannelse til scenen og om at være skrivende menneske. Her følger et uddrag af korrespondancen.

Redigeret og sammensat af dramaturg Susanne Hjelm Pedersen

JUNI 2019: EFTER SIDSTE MANUSAFLEVERING

Svend Åge Madsen & Julie Petrine Glargaard

Hej Julie
Jeg er glad for, det blev dig, der fik opgaven med at dramatisere *Se dagens lys*. Af dig kender jeg kun *Glasbobler*. Jeg så forestillingen og var vældig glad for den. Senere har jeg læst manus, og syntes næsten endnu bedre om det.

Til *Se dagens lys*. Jeg har flere steder fortalt om dengang, jeg fik ideen til historien. Dengang drejede det sig kun om at skifte ægtefælle dagligt. På det tidspunkt havde jeg en bestilling liggende fra tv-teatret. Jeg tænkte straks, at her havde jeg lige ideen til et tv-stykke. Jeg begyndte næsten med det samme at skrive en synopsis. Men kom ikke ret langt, selv om jeg prøvede flere gange – sjov idé og så ikke mere på den. Fordi det blev for mekanisk med dag på dag. Skrottede det, fordi jeg måtte indse, at ideen IKKE var dramatisk. Måske et år eller to senere blev det så til en roman, hvor systemet var udvidet med, at man ikke bare skiftede ægtefælle, men også familie, job, bopæl, etc. Alt det for at tilstå over for dig, at jeg synes, det er en svær opgave, du har været på. Ville ikke sige det, før du var færdig. Håber den ikke gav dig for meget hovedbrud. Måske endda lidt fornøjelse. Og er vældig spændt på, hvordan du har grebet det an – at løse det (næsten bevisligt) uløselige. Mener du, at du har gendrevet min opfattelse?

JULI 2019

Julie Petrine Glargaard & Svend Åge Madsen

Kære Svend Åge
Det er uden tvivl et kompliceret værk, du har skabt, men det har på intet tidspunkt føltes *for* svært. Jeg har virkelig nydt opgaven. Imens jeg lavede dramatiseringen, tog jeg et episodeforfatterkursus på Filmskolens efteruddannelse, og jeg tænkte flere gange over, at dramatiseringen af *Se Dagens Lys* faktisk mindede meget om det at være episodeforfatter. Du har – som en hovedforfatter – allerede skabt et univers, en række nuancerede karakterer og udskrevet karakterernes rejser, som jeg – akkurat som en episodeforfatter

– skulle forholde mig til og manøvrere indenfor (Ja... Så åbenbart var det altså ikke sværere, end at jeg bare lige skulle bruge en ekstra uddannelse for at kunne løse det). Der lå jo allerede en god dramatisk fremdrift i værket og mange gode vendepunkter, så noget af det sværeste var næsten at beslutte, hvad der skulle med – der var materiale til mange timers teater.

Jeg blev med det samme meget betaget af troldkvinden Varinka[1]. Hvad inspirerede dig til den karakter?

Svend Åge Madsen & Julie Petrine Glargaard

Kære Julie
Trine [Holm Thomsen, teaterdirektør] sendte mig dit manus [til *Se dagens lys*] for nogle dage siden. Jeg læste det selvfølgelig straks.

Vældig godt tilfreds. Noget jeg lægger overordentlig stor vægt på: Jeg synes, du udfolder mit tema, mit univers, SAMTIDIG med at du gør det til din egen historie. For du har jo virkelig nytænkt og nyskrevet bogen, med ret store indgreb. Som jeg finder vigtige for at få værket til at virke på scenen. Også fordi bogen selvfølgelig bærer præg af at stamme fra en anden tid.

Din udgave af historien er virkelig så anderledes, at jeg under læsningen et par gange blev grebet af direkte spænding: Hvordan i alverden vil hun løse den her situation? En god oplevelse, fordi du klarede det, og jeg klappede henrykt.

Varinka. Da jeg skrev bogen, var jeg klar over, at sci-fi-slænget ville kaste sig over den. Jeg læste faktisk, hvad jeg kunne finde af utopier fra 1900-tallet. Det viste sig, at alle var dystopier, advarsler imod det truende, kommende samfund, hvor en flok magtliderlige mænd (så vidt jeg husker kun mænd, underligt nok) ville undertvinge alle andre. En trussel som jeg egentlig ikke oplevede som meget relevant. Derimod ikke én eutopi. Hvilket forstærkede mig i den idé, at min bog langt hen ad vejen skulle balancere mellem de to genrer: dys- og eutopi. Derfor ikke en Big Brother, men en gemytlig Madam Datam. Da Elef og Maya skal konfronteres med den uhyggelige sandhed om gamle dage, havde jeg brug for en klog gamling. Det er nær ved en kliche i den slags sci-fi, at der på et tidspunkt optræder en vis, dvælende gammel mand (ofte med langt hvidt hår – dengang havde jeg ikke set mig i fremtidsspejlet), der kan forklare alt det om fortiden, som bogen ikke kan få med i sin nutid. Som jeg besluttede at vende på hovedet. Derfor blev det en gammel arrig kælling. Jeg havde bevidst gjort omgangstonen blandt udskiftnings-menneskene blød, venlig, overbærende, næsten uden metaforer og digteriske udsving – for at karakterisere konsekvensen af at leve i det altid imødekommende, forstående samfund. Derfor gjorde jeg Varinka så hvinende sur rent sprogligt, som jeg kunne. Under læsningen af manus blev jeg faktisk misundelig, for jeg synes, du slår mig med mange meter på det punkt. Hvor i alverden har du lært sådan et gadesprog?

1 I opsætningen på Aarhus Teater spilles karakteren Varinka af Anders Baggesen

AUGUST 2019: EFTER PRØVESTART

Julie Petrine Glargaard & Svend Åge Madsen

Kære Svend Åge,
Først og fremmest vil jeg beklage stilheden. Der var mange spørgsmål, der dukkede op under læseprøven og ikke mindst i de efterfølgende uger, da vi kom alle scenerne igennem – og deraf mange omskrivninger og nye bud, der skulle laves. Vi er endnu ikke helt igennem, selvom vi trods alt har været i gang næsten en måned.

Der er altid så mange ting, der viser sig, når spillerne får ordene i munden, og scenen kommer på gulv. Det fik jeg faktisk meget lyst til at spørge dig om. Oplever du, at teatrenes forhold til ny dramatik har ændret sig? Hvordan foregik det, da du var husdramatiker – har du nogensinde afleveret et 'færdigt værk' til scenen, som (tekstmæssigt) ikke blev ændret, selvom instruktører og spillere fik det i hånden? I denne proces har jeg heldigvis været enig med Rune [David Grue, instruktør] hele vejen, men jeg har også arbejdet med mange instruktører, der tænker teksterne som færdige værker (hvor man ikke må ændre et komma) i det øjeblik jeg har skrevet dem – og andre, der går i den modsatte grøft og ændrer i teksterne efter forgodtbefindende. Og begge dele kan jo vise sig at være problematisk.

Mit gadesprog, som du kalder det, må være samlet op på liguster-villavejene i Charlottenlund ;-) ... Nej, for det første elskede jeg Varinka-karakteren fra første færd, jeg syntes, du havde givet hende så mange sproglige guldkorn. Det var hende, jeg glædede mig allermest til at skrive. Hun havde præcis det sprog, jeg elsker at udfolde på scenen. Bitterheden. Vreden. Sarkasmen. Derudover har jeg arbejdet med Anders Baggesen før i *Salamimetoden*, som var mit andet stykke til Aarhus Teater. Jeg havde hans stemme i baghovedet undervejs. Skriver du egentlig på noget lige nu?
Svend Åge Madsen & Julie Petrine Glargaard

Kære Julie
Som jeg husker det – men hvor meget husker jeg, hvor meget digter jeg? – har jeg aldrig været ude for at skulle ændre ret meget, når jeg har først har afleveret et skuespil. Enkelte stramninger, enkelte sætninger, der var svære at få ud af munden, så ordlyden skulle ændres. Jeg har ikke arbejdet ret meget med dramatik de senere år, så jeg vil ikke påstå, at jeg har fingeren på pulsen angående udviklingen. Nok en fornemmelse af, at det har flyttet sig en del fra at være dramatikerens stykke til instruktørens stykke: At det er instruktørens store koncept, der skal forløses i højere grad end dramatikerens lille idé. Men på det punkt er jeg vist ikke helt uvildig.

OM jeg skriver. Jeg sidder med korrekturen på en roman med indbagte noveller, *Enden på tragedie*, som skal udkomme om et par måneder. Foruden at jeg sidder med et næsten færdigt manus til den næste roman, foreløbig uden navn, som jeg gerne vil have helt afsluttet snart, fordi jeg forudser, der bliver en del postyr og afbrydelser i den kommende tid i forbindelse med romanudgivelsen, en forestående fødselsdag og ikke mindst opsætningen af en roman, som jeg skrev, da jeg var halvt så gammel som nu.

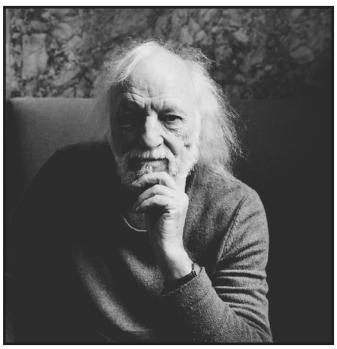

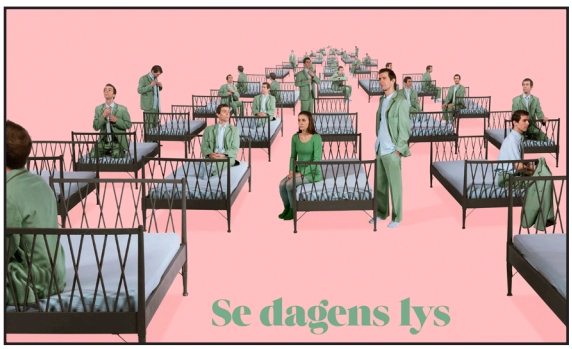

DEL 3: TEATERFORESTILLINGEN

1. FORESTILLINGENS STRUKTUR/DRAMATURGI

Der findes grundlæggende tre dramaturgiske kompositionsprincipper. Den lineære, den cirkulære og den montageprægede dramaturgi.

DEN LINEÆRE DRAMATURGI

Den er årsags-virkningsbestemt og arbejder sig (oftest uden unødige sidehandlinger) frem mod et endemål, som er den grundlæggende konflikts opløsning med deraf følgende følelsesmæssig forløsning.

Det er som regel her vi møder berettermodellen med anslag, præsentation, uddybning, point of no return, konfliktoptrapning, klimaks og udtoning.

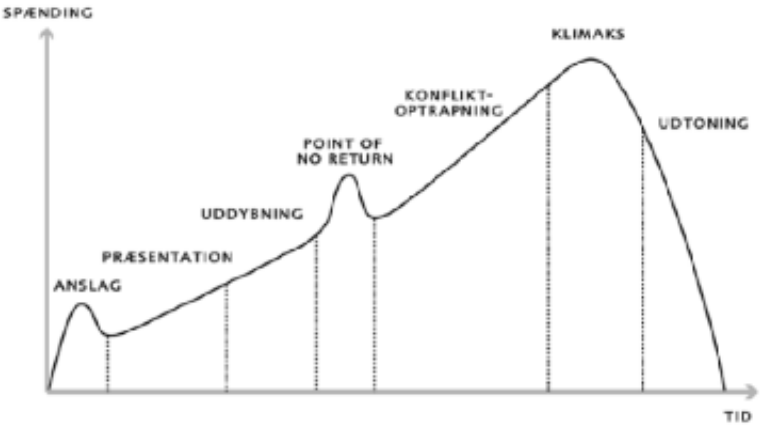

Foto Emilia Therese

DEN CIRKULÆRE DRAMATURGI

Som den radikale modsætning til den lineære dramaturgi står den cirkulære. Her er hverken opløsning eller forløsning, men et splittet verdensbillede, hvor den overskuelige linearitet bryder sammen. Og ved slutningen af stykket er vi tilbage ved begyndelsen.

Den cirkulære dramaturgi kredser via sine scener og billeder om tilstande og giver publikum mulighed for via associationer og refleksioner mulighed for at komme rundt emnet.

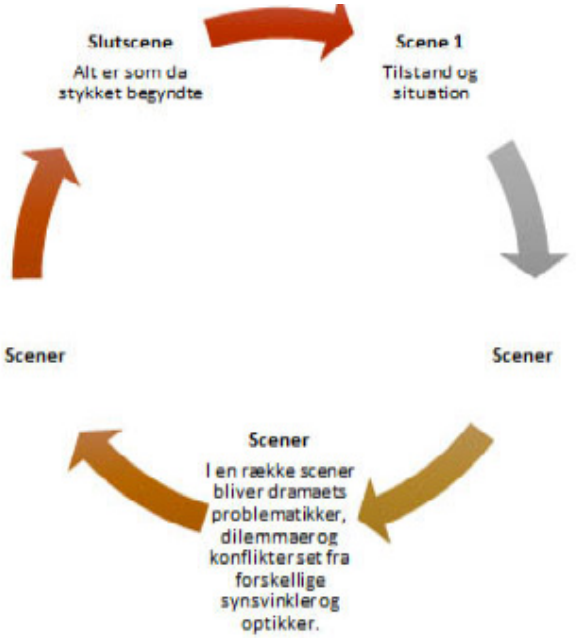

Foto Emilia Therese

DEN MONTAGEPRÆGEDE DRAMATURGI

Forskellige selvstændige dele, der kombineres til en helhed, men hvor rækkefølgen ikke er afgørende. Der kan springes i tid og sted, og hovedhandlingen kan suppleres af bihandlinger. Hver scene har sin egen karakter, sit eget liv, og forestillingen skal ofte ses som en række parallelle scener.

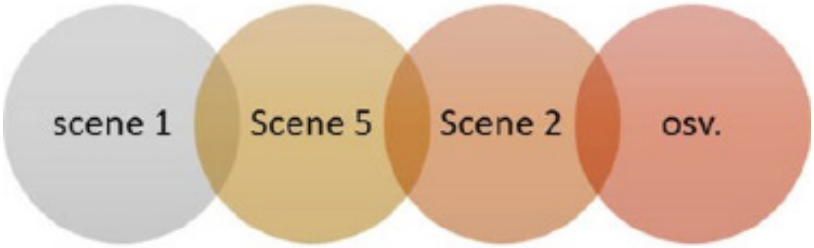

DRAMATURGIEN I SE DAGENS LYS

Hvilke(t) af de dramaturgiske grundprincipper dominerer Se dagens lys?

Manuskriptet består af i alt 21 scener. Kan det, ved at betragte scenernes titler og rækkefølge, lade sig gøre at komme med et bud på et dramaturgisk princip? Hvad taler for (og imod) hhv. det ene, det andet og det tredje princip?

1. AKT
- Den perfekte samfundsindretning
- Mareridt eksisterer ikke her
- Middagsselskabet
- Mødet med Maya
- Besøget hos Mayas mor
- Den første svære afsked
- At give afkald på et barn
- Elef bider sig i hånden
- Elef roder med Madam Datam
- Endnu en dag med Maya
- Hun var ingens mor
- Flugten
- De opsøger Agge

2. AKT
- Mødet med Varnika
- Første dag i lejligheden
- Elef tror dagen gentager sig
- På rådhuset
- Barnet
- Alt er overfladisk
- Beslutning om selvmord
- Opvågen

2. FORESTILLINGSANALYSE

Når man laver en forestillingsanalyse, så indkredser man, hvad forestillingen udtrykker, og hvordan den udtrykker det ved hjælp af de sceniske virkemidler, der er til rådighed: gestik, mimik, arrangement, tempo, rytme, kostumer, scenografi, lys, lyd mv.

Gestik	Arme og hænders udtryk
Mimik	Ansigtets og øjnenes udtryk
Arrangement	Betegner skuespillernes bevægelser på scenen i forhold til hinanden og i forhold til scenografien
Tempo-rytme	Betegnelse for kvaliteten i bevægelse og replikker

Foto Emilia Therese

Det er selve helhedsoplevelsen af forestillingen med alle de tanker, følelser og sansninger, den giver anledning til, der er central for analysen.

***Forestillingsanalysen* kan stå alene eller evt. optræde i sammenhæng med *tekstanalysen*, hvis man fx vil sammenligne de to udtryk.**

I "Dramatik – en grundbog" (2013) af Karen Sørensen oplistes bl.a. disse kendetegn for det moderne teaters sceniske udtryk (her blot i et mindre uddrag).

SKUESPILLEREN
- Det moderne teaters mangfoldighed betyder at alle tidligere teaterkonventioner er at finde.
- Skuespilleren er en del af forestillingens symbolske billeder. Rum og skuespiller "passer sammen" enten som en fordobling eller som en kontrast.
- Spillestilen er den teatrale, stiliserede spillestil med forenklede og forstørrede udtryk.
- Skuespillerens handlinger er symbolske handlinger.
- Statuariske opstillinger af ensemblet er gennemgående karaktertræk.
- Spillet karakteriseres som en grotesk spillestil med forceret tempo og forstørrede bevægelser.
- Spillestilen er udadvendt, ekspressiv og koreografisk stiliseret.
- Nøgleord er uforudsigelighed, voldsomhed, ironi, absurdisme og skønhed.

SCENEN
- Scenerummet kan være den traditionelle scene, site-specific eller et scenerum bygget op, så det passer til forestillingen.
- Mange eksperimenter med scene-sal-forhold.
- Det visuelle, sanselige i scenebilledet er centralt. Det smukke og det hæslige, som virker tiltrækkende og frastødende på tilskueren.
- Brug af materialer med forskellig stoflighed f.eks. pels, stål, plastik og forskellige former for stof.
- Lyskilder, der kan lave farvede "rum".
- Enhedsrum, psykisk rum, der er med til at klargøre forestillingens hensigt.
- Enkelhed, symbolik og stilisering.
- Scenografien pågående og meddigtende.

OPGAVE
Læs kendetegnene igennem, inden I skal se forestillingen og brug dem efterfølgende som udgangspunkt for analysen og fortolkningen af jeres helhedsindtryk af forestillingen.

Hvilke punkter passer på *Se dagens lys* og hvilke har ikke den store relevans? Begrund jeres valg med konkrete beskrivelser af det I så på scenen.

Hertil kan I inddrage teaterkortene herunder, som fremmer og kvalificerer jeres viden om scenekunstens virkemidler. Teaterkortene kan hjælpe jer til åbne jeres samtale om det, I oplevede i teatersalen.

3. TEATERSAMTALEKORT (KOPIER OG KLIP UD)

Jeg husker tydeligt det øjeblik
i forestillingen, hvor …

(Beskriv detaljeret alt, hvad du så, hørte og følte)

Dét overraskede mig

(Beskriv eller vis det med kroppen)

Sådan skabte skuespilleren en karakter
med sin krop og stemme

(Gå rundt som en af karaktererne i forestillingen – og sig evt. en replik/lyd. Lad de andre gætte, hvem du er)

Dér grinede jeg

(Beskriv detaljeret, hvad du så, hørte og følte)

Hvor var vi? – beskriv scenografien

(Hvilke materiale og farver var brugt?)

Dér lagde jeg særligt mærke til lyset

(Hvor kom lyset fra? Hvilken farve havde det? Viste lyset en særlig stemning eller et særligt sted?)

Dét kostume husker jeg tydeligt

(Beskriv kostumets materiale, farver og former. Fortalte kostumet noget om tiden, stedet eller karakteren?)

En lyd fra forestillingen jeg ikke glemmer.
Hvordan påvirkede den mig?

(Hvor kom lyden fra? En skuespiller, indspillet eller live lydeffekt? Hvornår kom lyden?)

Dén rekvisit lagde jeg specielt mærke til

(Hvad blev den brugt til
– hvad skulle den vise?)

Den replik glemmer jeg ikke

(Sig den højt, som du husker den. Beskriv, hvordan den blev sagt og hvad den betyder for dig)

Den konflikt mellem karaktererne gjordeindtryk på mig

(Hvad sagde de? Hvad gjorde de med krop og stemme? Hvad følte du?)

Dét mindede mig om noget vigtigt i mit eget liv

(Beskriv detaljeret. Hvad blev situationen brugt til? Hvad skulle den vise?)

Dét var en god måde at vise, at nu er vi et andet sted

(Beskriv hvordan karakteren ændrede sig eller hvordan de brugte fx lys, lyd, billede eller scenografi)

Det var en god måde at vise, at nu havde forholdet mellem karaktererne udviklet sig

(Hvordan kunne man se forandringen i stemme, mimik, gestik og replikker?)

Hvor i kroppen oplevede jeg teaterforestillingen? I hovedet? I hjertet? I maven? Hvorfor?

Hvis jeg kunne stille et spørgsmål til en af figurerne, hvad ville det så være?

Hvis det var min forestilling – hvad ville jeg så have forandret?

(Det kan være scenografi, rekvisitter, kostumer, lys, lyd eller skuespillerens måde at tale eller bevæge sig på)

Hvis jeg var hovedpersonen (Elef eller Maya) ville jeg …

(Ville du reagere eller handle anderledes? Hvor og hvornår?)

4. UDDRAG FRA MANUSKRIPTET

Et helt centralt sted og vendepunkt i fortællingen er der, hvor Elef og Maya møder hinanden første gang. Hvad er på spil? Og hvordan er de to beskrevet gennem regibemærkninger og replikker?

SCENE 4: MØDET MED MAYA

Elef vågner. Maya ligger allerede vågen. Hun ligger og stirrer op i loftet. Elef betragter hende, lirker så hånden op over dynen, stryger hende over kinden. Hun reagerer ikke. Han er af vane ved at lægge op til hende. Men hun ser ikke ud til at ville det.

ELEF
Godmorgen. Har du lyst til at ... Eller... Jeg hedder Elef.

MAYA
Maya... *(Hun vender sig om igen, som om hun vil sove videre.)*

Han forstår ikke rigtigt, lader hånden stryge ned over hendes ryg.

Barneskrig. Maya farer op. Styrter ud.

Elef skal til at følge efter, da der høres stemmer og latter.

ELEF
(Råber) Er alt okay?

Maya kommer ind med to børn. En dreng og pige.

ARES
Vi snød jer,mor!

DAGNY
Der var slet ikke sket noget!

MAYA
Hvor sjovt.

ELEF
Og I er?
ARES
Jeg hedder Ares.

DAGNY
Dagny

ELEF
Elef

MAYA
Maya

ELEF
Og I er *meget* tidligt oppe –

ARES
Vi har allerede spist morgenmad!

DAGNY
Vi skal til svømning -

Bussen dytter udenfor.

DAGNY
Vi ses, far.

ARES
Vi ses, mor.

ELEF OG MAYA
Vi ses.

Børnene løber ud. Maya står lidt. Pause. Elef venter på hun tager teten.

ELEF
... Så er det bare os.

MAYA
Kaffe?
ELEF
Ja tak!

Elef vil kysse Maya godmorgen, hun undviger.

ELEF
(smalltalker) ... Nå, jeg skal simpelthen ud at se på transportsystemet i dag. Sikre at det kører problemfrit igen i nat. Det er da godt, det i det mindste er tørvejr. Ikke at regnvejr ikke er skønt, nærmest forfriskende indimellem, men når arbejdet foregår udendørs -

MAYA
Kaffen står der.

Elef tager kaffe. Den er sindssygt stærk. Han sprutter. Pause.

ELEF
Hvad med dig, hvad skal du?

MAYA
Jeg ved det ikke.

ELEF
... Skal du ikke se efter?

Maya drikker langsomt af sin kaffe, ser at Elef stirrer på hende. Hun stirrer tilbage. Til sidst åbner hun kuverten. Skødesløst, uinteresseret.

MAYA
Fødevarestatus.

ELEF
(Oprigtigt) Det skal du glæde dig til!

Maya spiser videre.

ELEF
Du er måske ikke tilfreds?

MAYA
Jo...

ELEF
Men ikke helt?

MAYA
Jo.

ELEF
Ville du hellere noget andet?

MAYA
Næh.

ELEF
Det er altså også rigtig sjovt at se, hvor meget der egentlig skal produceres for at holde en hel by i gang! Og sjovt at se, hvor stabilt forbruget af de enkelte varer er fra dag til dag! Nærmest lineært! Da jeg var der, virkede det faktisk helt -

MAYA
Nå, de fødevarer tæller jo heller ikke sig selv.

Maya rejser sig og går ind for at klæde om. Elef ser efter hende.

ELEF
Men du kan jo altid skrive dine personlige ønsker til Madam Datam - - Maya?

MAYA *(OFF)*
Hvad?

ELEF
Hvis du ikke er tilfreds, mener jeg... ?

MAYA *(OFF)*
Hvorfor tror du ikke, jeg er tilfreds?

Pause.

ELEF
Hvad har du så lyst til at lave senere? Hjemmeaften? Besøge nogle venner? Besøge din mor?

MAYA *(OFF)*
Jeg har ikke rigtig lyst til noget af det.
ELEF
... Men det er jo de muligheder vi har ...?

MAYA *(OFF)*
Jeg er ligeglad så.

ELEF
Ligeglad.

Elef vil ikke forstyrre mere. Han tager sine papirer op, begynder at skrive.

Maya kommer ud i farvede gamacher og storblomstret bluse. Irriteret.

MAYA
Er du allerede ved at ønske dig en anden kone?

ELEF
Hva'? Nej, nej - jeg skriver bare lidt ...

MAYA
Om mig?

Hun tager hans papirer og læser. Bladrer.

ELEF
Nej, mere sådan hvad jeg laver ... fra dag til dag... Det er fjollet. Det var bare noget jeg begyndte på for længe siden -

MAYA
Hver dag? Hvornår begyndte du på det?

ELEF
Det er længe siden.

MAYA
Så kan du stadig huske alle dine koner? ... Og børn...?

ELEF
I princippet... Jeg læser sjældent tilbage...

MAYA
Hvorfor ikke?

ELEF
(Tester Maya) Det er også bare noget pjat. En anelse... fastlåst, ikke?

MAYA
"Viby J. Murstensvilla. Ares og Dagny. Maya. Mørkhåret. Køn." - Det må du have skrevet før du så mig i den her kjole!

ELEF
Hvad er der galt med den kjole?

MAYA
Bare alle de blomster.

ELEF
Kan du ikke lide blomster?

MAYA
Jo... Der er bare så forbandet mange af dem!

ELEF
Er der ikke noget mere neutralt derinde...?

MAYA
Nej. Alt i mit skab er sprudlende.

ELEF
Alt?

MAYA
Sådan er det altid. *(Irriteret over ærmerne, der snærer)* Og så de her fucking ærmer -

ELEF
(Bremser hendes vrede) Må jeg ikke lige kigge? *(Kigger entusiastisk skabe og skuffer igennem. Alt er ganske rigtigt sprudlende og storblomstret.)* Hvad med... Hvad nu hvis vi tog... Nej. For pink... For blomstret.... For meget.... *(Kigger så i sit eget skab.)* Hvad med - - *(Finder en skjorte)* Hvad med den her? Hva'?

MAYA
En herreskjorte...?

ELEF
Nej, det – det er ikke nødvendigvis – man kan bare - -

Han giver hende den (på). Finder et bælte, sætter det i livet.

MAYA
Nej det kan man da ikke. Er det ikke lidt mærkeligt?

ELEF
Jeg synes, den klæder dig. Den er faktisk lige dig.

MAYA
Hvad ved du om, hvad der lige er mig.
... Undskyld, du prøver bare at hjælpe -

ELEF
Måske skal du trække den lidt ned.

MAYA
Hva'?

ELEF
Lidt ned? *(Han retter på skjorten)*
Så det ikke er skjorten, der går af sted med dig.

Maya ser sig i spejlet. Hun kommer til at smile.

MAYA
Du er tosset... Nu er jeg da alt for fin til fødevarestatus...

ELEF
(Gribes af spontanitet) ... Så lad os droppe det!

MAYA
Hva'?

ELEF
Du dropper fødevarestatus. Jeg dropper transportsystemet. Lad os hente ungerne og holde fri?

MAYA
(Mistroisk, men intrigued) ... Og lave hvad?

ELEF
Lige hvad vi vil... Verden ligger åben!
Pause. Maya ser på ham.

MAYA
Okay.

ELEF
(Pludselig nervøs) Okay...

MAYA
- Eller mente du det ikke?

ELEF
Jo, jo!

MAYA
Okay. Hvad skal vi så lave?

Pause. Elef aner det ikke.

ELEF Det ... er en overraskelse!

Et andet centralt vendepunkt i fortællingen er, når Elef og Maya møder Varinka for første gang. I romanen er Varinka en kvinde, men i teaterforestillingen er hun blevet en mand. Hvilken betydning har det? Sammenlign evt. med kapitel 11 (s. 125) i romanen. Hvad er nu på spil? Hvordan beskrives karaktererne gennem regibemærkninger og replikker? Hvad er det for et mønster, Varinka aner i bagklogskabens lys?

SCENE 14: MØDET MED VARINKA

Varinka er en lille rynket mandsling. Så grim at man uvilkårligt ser i en anden retning. Der lugter fælt. De ser ikke Varinka med det samme. Han går lydløst gennem støvet. Nu står han lige bag dem.

MAYA
Hvad er det her for et sted?

ELEF
Og hvad fanden er det her lugter af?

VARINKA
Nå, så kom I endelig. De ulykkelige elskende. *(Den nærsynede Varinka går helt op i hovedet på Elef)*

... Vorherre bevares, nogle skrog! Skulle det virkelig være jer hele byen skælver for? Sølle, sølle fra den nedsunkne forfod helt op til den vigende hårgrænse...

(Helt op i hovedet på Maya) Og pigebarnet: "Ja, der er øst, og Julie er solen..."

Ja, undskyld, men jeg havde forestillet mig en snehvid due i en sortsveden kragesværm. Ikke omvendt...

ELEF
Du er måske ikke lige den rette til at dømme andres udseende.

MAYA
Hvad laver vi her? Hvem er du overhovedet?

ELEF
Og hvad helvede er det her stinker af?

VARINKA
Sandhed! Og mit navn, Maya Duebo, er Varinka.

ELEF OG MAYA
Varinka?

VARINKA
Jeg kan se, I har hørt om mig.

ELEF
Jeg troede da, du var en skrøne -

VARINKA
Ja, de fleste tror slet ikke jeg findes. Det er nok også bedst sådan.

ELEF
'Den store hvide dommer' – Den oververdslige skurk - 'Den Unævnelige' -'Troldmanden' - 'Massakremageren' -

VARINKA
Jeg foretrækker 'Storyteller'.

Jeg er et slags ... fortidslevn.

ELEF
Fortidsuhyre snarere, hvis man skal tro alt det, man hø-

VARINKA
Det skal man aldrig. Aldrig!

MAYA
Hvorfor er vi her?

VARINKA
Vi kunne jo dårligt lade jer fortsætte –
MAYA
Fortsætte?

ELEF
Jeg vidste det – jeg vidste, der var et vi!

VARINKA
I to forpjuskede krageunger har sået bedrøvelse, frygt og mistro her i samfundet. Folk møder ikke længere hinanden med samme åbenhed og tillid -

MAYA
Vi var ikke lykkelige!

VARINKA
(foregiver at forstå) ... Nå, det var I ikke...?

MAYA
Nej.

VARINKA
Nej, det går jo ikke... Nej, lykke er en menneskeret – en pligt ligefrem. Fortæl mig nu. Hvad manglede I for at kunne blive lykkelige?

ELEF
Hinanden.

VARINKA
Nå, hinanden?

MAYA
Ja. Vi manglede hinanden.

VARINKA
Og hvis I så havde hinanden... Så ville I være –

MAYA
Ja, lykkelige, så ville vi uden tvivl –

VARINKA
DET RAGER MIG DA EN DUGVÅD SKID, OM I ER LYKKELIGE! Pis mig i øret! Det ville være så nemt at skabe et paradis, en harmonisk, ligefrem – tør man sige det: *fredfyldt* verden - hvis det da ikke lige skulle befolkes af sådan nogle pishoveder som jer -

ELEF
Jeg synes ikke, du kan -

VARINKA
Havde I ikke hver dag nye interessante venner? Nye fascinerende partnere, afvekslende arbejde? Det eneste I to savnede var noget at være ulykkelige over! - Det gør mig så...

Varinka får hosteanfald. Voldsomt. Varer længe.

MAYA
Er du syg?

VARINKA
Nej, jeg er bitter! Der er alt for meget, der bliver lagt på mine skuldre. Og nu kommer I rendende I har brudt alle samfundets regler, og tag ikke fejl, jeg føler ingen barmhjertighed med jer, selvom jeg ved, hvad der kommer til at ske med jer -

MAYA
Hvad skal der da ske med os?

VARINKA
... I kan jo selvsagt ikke få lov at rende rundt og ødelægge det for alle andre ...

MAYA
Vi ødelægger ikke noget for nogen – vores kærlighed gør ingen som helst skade -

VARINKA
Såh? Var det måske ikke jer, der tævede en uskyldig mand ihjel med en kop?

MAYA
...

ELEF
... Ihjel – er han...?

VARINKA
(Tager sig en god pause) Nej, jeg overdriver. - Men kun for at understrege min ellers udmærkede pointe: Kærlighed - som I kalder den midlertidige liderlighed I har støvet op i hinanden - er ikke offerløs! Hver eneste gang to mennesker finder hinanden, er der tyve andre, der bliver dybt ulykkelige over, at de ikke får netop dig eller *(ser på Elef)*... Nå.

MAYA
Men engang kunne en mand og en kvinde da få lov at leve sammen! Ikke bare én dag ad gangen, men gennem et helt liv.

VARINKA
... Ja, det anede mig jo nok...

MAYA
Hvad mener du?

VARINKA
At det var fortiden, der spøgte. Drømmen om de gode gamle dage.

MAYA
Den eneste drøm vi har, er at få lov at leve sammen – hver dag, ligesom man gjorde –

VARINKA
Du mener da ikke alvorligt, at du vil binde dig til ham der for evigt!

ELEF
Hvad er der så forfærdeligt ved mig?

VARINKA
Du er vredladen og mager!

ELEF
I det mindste stinker jeg ikke af harsk smør og hudflager!

VARINKA
Ja, det må du virkelig undskylde – Jeg vidste ikke, her kom så fine gæster!!!
Maya tager Elef i hånden.

MAYA
Vi bliver sammen, Elef og jeg. Vi bliver sammen.

VARINKA
Så er I også selv ude om det.

Går ud. Larm omme bagved.

VARINKA *(OFF)*
Satans. Åh, det lort - - *(Hoster voldsomt)*

Maya og Elef bliver beklemte. Varinka kommer ud med en kasse.

VARINKA
Så fik man reddet sig en omgang lungefibrose også. Satans til pis -

Varinka lader en kasse med udklip dumpe ned foran Maya og Elef.

VARINKA
Værsgo!

Han hælder udklippene ud foran Maya og Elef.

MAYA
... Hvad er det her...?

VARINKA
Det her – det er de gode gamle dage, som I savner sådan!

Ja, det er ikke ligefrem et muntert syn, men I bad jo selv om det.

Det startede ganske stilfærdigt...

En ung mand sprang ud fra Rådhustårnet. En ældre mand glemte at slukke for gassen. En kvinde brændte sig selv ihjel. Og det var ikke noget, man ikke var vant til. Den slags havde man hørt om før. Så i lang tid var det ikke noget man bed mærke i. Ikke noget der vækkede videre opsigt.

Men så blev der skrevet en bog. Og lavet en film. Om kærestepar der tog deres eget liv i afmagt. Pludselig blev døden ønskværdig – pludselig var der et helt marked for sådanne tårepersende selvmordsfilm - hvor unge piger i salen stak sig i hjertet i det øjeblik helten døde oppe på lærredet. Det var et blodbad. Og det var vel deromkring, man for alvor blev opmærksom på tendensen.

Der bredte sig. Videre, videre - ud over hele verden.

'Den globale depression'. En depression, som hver eneste gang uafværgeligt endte i selvmord. En depression, der hverken kunne bekæmpes eller afværges. Det var det, der gjorde den så farlig. Der var ingen kur, ingen løsning. Ingen forstod hvordan depressionen overhovedet var opstået.

Folk havde det jo godt. Virkelig helt afsindigt godt!

.... Men i bagklogskabens lys, kunne man alligevel ane et mønster...

Noget, der havde været undervejs i mange år.

En stigende ... sjælelig overbebyrdelse.

For i takt med at verden havde åbnet sig, og det enkelte menneske havde fået flere og flere muligheder, var der også fulgt et stadigt tungere ansvar med. Et ansvar for at skabe sig et liv, lige så rigt og fantastisk som alle de andre tilsyneladende lykkelige liv, man så overalt omkring sig. Og endte man ikke et tilfredsstillende sted, så kunne man vel dårligt bebrejde andre end sig selv? Gud havde i hvert fald ikke længere noget med det at gøre. Det var en pligt for enhver at skabe sin egen lykke. Grib chancen, grib livet, hørte man igen og igen!

Men det var så ufatteligt nemt at komme til at tage det forkerte valg blandt alle de utallige muligheder. Ja, næsten uundgåeligt!

Man skøjtede ligefrem rundt i et morads af spildte chancer og uopfyldte potentialer.

Bankekspedienten der aldrig blev forfremmet? Han kunne da bare have slået i bordet, taget en efteruddannelse, taget sig sammen?

Håndværkeren, der havde brugt tre år af sit liv på at studere mørtel og forskellige cementblandinger og pludselig ikke kunne få arbejde? Han kunne bare have valgt anderledes.

Kræftpatienter havde nok i bund og grund selv tiltrukket deres sygdom – med negativitet eller forkert diæt.

Enhver sørgelig skæbne måtte være selvforskyldt.

Og oveni det var der alle problemerne i verden udenfor – fattigdom, sygdom, hungersnød, klimaforandringer – som også hvilede på den enkeltes skuldre. I sidste ende var det op til enhver at afværge både personligt og globalt kollaps. En uoverskuelig opgave!

Det affødte angst. Stress. For ikke at tale om skammen. Der gnavede sig igennem den sidste livslyst.

Og deraf kom lysten til at fjerne sig. Til at slå sig selv ihjel.

Skulle selvmordene virkelig forhindres så blev man nødt til at indføre en helt ny verdensorden.

En ny skabelon for livet – hvor ingen længere kunne bebrejde sig selv for fejltrin og fravalg.

Så var det, man kom på udskiftningssystemet... Og man indrettede et område hvor alle menneskets behov blev opfyldt.

ELEF
Et reservat.

VARINKA
Et paradis snarere. Hvor smitten ikke skulle kunne trænge ind. Et sted med afveksling, tillid – hvor man overlod ansvaret til et system, der sikrede et konstant stimulerende liv for alle. Systemet blev udvidet og efterlignet og til sidst kom det til at omfatte hele verden. Undtagen min lille bakketop.

MAYA
Hvorfor egentlig ikke den?

VARINKA
Jeg ville hellere bakse med livet og være ulykkelig end ha` lykken foræret. Desuden havde man brug for en` til at huske fortiden. Når nu alle andre begyndte at glemme.

ELEF
Jeg vidste det. Systemet sluger vores fortid! I roder med vores erindringer!

VARINKA
Hvad skal I med fortid? Huske de gode dage i en strøm af gode dage?

ELEF
I har i hvert fald ingen som helst ret til at rode med vores erindringer -

VARINKA
Hvem er det, du taler om? Hvem er "I"?

ELEF
Ja, hvem end det er, der styrer Madam Datam -

VARINKA
Madam Datam er en computer. Den har hverken sjæl eller vilje. Der er ingen der styrer den. Det eneste der nogensinde har rodet med jeres erindringer, som I siger, er evolutionen. I havde ikke længere brug for hukommelsen, så I mistede den. Ligesom hvalen mistede sine bagben. Og ligesom tæerne blev mindre, da vi holdt op med at klatre i træer.

ELEF
Men dem der indførte systemet - -

VARINKA
Menneskene selv

ELEF
Dem der holder øje med os -

VARINKA
Det er så vidt jeg ved jer selv, der angiver hinanden til Hjælpetjenesten.

Ikke et eller andet øje i det høje.

Jeg beklager at måtte skuffe jer.

I forestillede jer vel en hel *hær* af monstrøse, overjordiske væsner, der jonglerede med jeres forarmede skæbner.

MAYA
Men... Er der aldrig nogen der er utilfredse? Gør oprør?

VARINKA
Selvfølgelig er der det.

ELEF
Og hvad gør I ved dem? De utilfredse? Vi ser dem aldrig. Vi har ikke kunnet finde dem.

Pause. Så slår Varinka en skoggerlatter op.

VARINKA
De utilfredse, Elef Rygge, får lov til at være utilfredse. Næste dag får de en interessant ægtefælle eller et spændende job, og nogle morsomme venner - så er den utilfredshedsperiode overstået.

ELEF
I drukner dem i oplevelser.

VARINKA
Hvis I vil have mit råd, så vender I stille og roligt tilbage til udskiftningssamfundet –

MAYA
Det kan vi ikke.

VARINKA
Selvfølgelig kan I det. I begyndelsen bliver det hårdt for jer. I vil nok også komme til at tænke på hinanden. Savne - og føle stik i hjertet. Men snart vil I glide ind igen. Glemme hinanden –

ELEF
Aldrig!

VARINKA
Glemme hinanden, siger jeg. For I vil få ægtefæller der er langt mere charmerende, mere tiltrækkende -

MAYA
Uanset hvor charmerende eller tiltrækkende de så var –så er de væk igen dagen efter.

ELEF
Vi bliver sammen.

MAYA
Vi vil hellere bakse med livet og være ulykkelige sammen, end være lykkelige hver for sig!

Pause.

VARINKA
Godt. I får det som I vil have det.

MAYA
...

ELEF
Hvad mener du?

Varinka finder et stort kort i rodet.

VARINKA
I skal få lov at vågne op sammen. Alt bliver som før, I kommer stadig til at stå på andres kontaktlister, I skal stadig arbejde - men I får lov at være sammen.

I den samme lejlighed. For altid. Bare jer to.

ELEF
Undskyld, mener du det?

VARINKA
Er det ikke det, I vil?

ELEF OG MAYA
Jo...

VARINKA
(På kortet) Her. Den der lejlighed er ikke tilkoblet udskiftningssystemet. Der kan I bo. Det er en etværelses. Med tekøkken. Meget lille. Ikke skabt til haute cuisine. Ikke fordi I ligner nogen der går op i den slags.

MAYA
Sammen - hver dag?

VARINKA
Hver evig eneste dag. Og når I fortryder – og tro mig, det gør I – så skal I ikke komme rendende herude og klage jeres nød.

Går ud.

MAYA
Lejligheden – hvordan kommer vi ud til -

VARINKA
ALAKAZAM!!

Intet sker.

VARINKA
Idioter. I må selv finde derhen.

Går ud. Maya og Elef ser på hinanden.

LÆG OSSE MÆRKE TIL ...

MANIFEST FOR SKRØBELIGE AUTORITETER

Aarhus Teaters nye huskunstner Nanna Cecilie Bang skriver og instruerer nyt punk-poetiske stykke om mennesker uden filter.
Urpremiere Studio
12. sep - 10. okt

DENUNGEWERTHERSLIDELSER

Goethes trekantdrama om det glødende hjertes uforløste længsel, instrueret af den prisvindende instruktør Sargun Oshana og med Simon Mathew, Sara Viktoria Bjerre-gaard og Alexander Mayah på scenen.
Premiere Studio
13. dec - 23. jan

ORDET

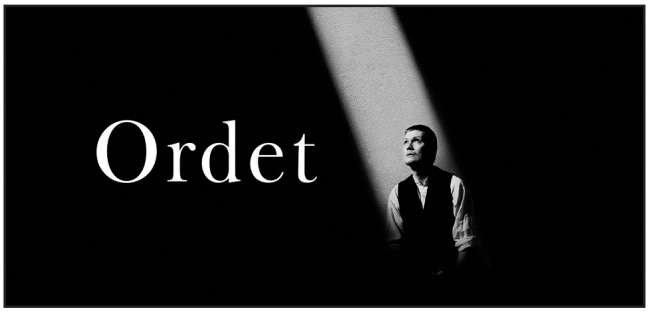

Kaj Munks oprørende drama om tro og mirak-ler. Stykket er med i Kulturministeriets "Kanon for Scenekunst", fordi det "er skrevet med en vildskab, der får en til at sluge det scene for scene."
Lærerkursus 17. feb med Per Stig Møller og Hassan Preisler
Undervisningsmateriale fra medio jan 2020
Premiere Studio 13. feb - 23.mar

LYDEN AF DE SKULDRE VI STÅR PÅ

Simon Kvamms Reumert-vindende remix af sangskatten er tilbage.
Undervisningsmateriale fra medio dec 2020
Premiere Store Scene
31. jan - 7. mar

DRACULA

Gysende smuk musikalsk forestilling om den legendariske vampyr - frit efter Bram Stokers berømte roman fra 1897.
Premiere Store Scene
29. apr - 6. jun

atl
AARHUS TEATER LÆRING